

C. Paraschivescu

CE REPERTORIU FIXĂM ȘI CE JUCĂM

Dacă cineva și-ar propune o călătorie de o lună de zile prin cele 24 de orașe în care funcționează teatrele noastre de stat, ar înțelege mai bine rostul și locul teatrului în ansamblul mișcării noastre culturale, decât frunzărind, de pildă, în grabă, filele oficiale ale relatărilor statistice. Pentru că teatrul și-a câștigat într-atît stima și prețuirea oamenilor muncii, încît este cu neputință să ne imaginăm existența lui în afara acestor relații de popularitate și este de asemenea imposibil să condiționăm trăinicia acestor relații, în afara exigențelor impuse de dezvoltarea spirituală a publicului. Prin urmare, incumbă teatrului răspunderea satisfacerii permanente a acestor exigențe, în măsură de a stimula lărgirea orizontului filozofic al celor ce-l frecventează. O călătorie prin cele 36 de teatre dramatice ar elucida, în termeni mai convingători și într-o formă mai vie, toate străduințele depuse de colectivele artistice în vederea asigurării depline a exigențelor amintite mai sus. Și ar îmbogăți statisticile care ne stau astăzi la îndemînă, cu imagini și cuvinte ce nu încap în cifre.

Dar, cum această călătorie intră, în rîndurile de față, ca o supoziție și cum aci soarta și activitatea teatrelor ne interesează mai mult decît peisajul geografic, ne vom mărgini, în problema care ne preocupă, la date statistice. Cine a urmărit în presă sau prin alte mijloace făgăduielile de producție făcute în iulie trecut, de către conducerea teatrelor noastre, i-a fost cît se poate de limpede că noua stagiune va beneficia de un progres real față de stagiunea trecută. Un progres din punct de vedere al limpezirii obiectivelor ideologice și al angajamentelor artistice. Stagiunea 1958—59 s-a deschis astfel în luna septembrie sub auspicii promițătoare. Teatrele își definitivaseră repertoriul încă din iulie și — cu unele semne de suspensie la capitolul „piesă originală” — pășeau în noua etapă a activității lor cu garanția unor premise asigurate. S-a întîmplat însă, așa cum se întîmplă întotdeauna, ca pe parcursul desfășurării stagiunii să se ivească unele surprize și făgăduielile, metamorfozate între timp în sarcini definitive, să capete o exprimare scenică diferită. Obișnuitele fluctuații de repertoriu n-au ocolit, ca să fim mai preciși, nici stagiunea în curs. Și dacă pe alocuri sînt cuvinte care să justifice aceste schimbări, în ansamblu ele pun sub semnul întrebării temeinicia alcătuirii din vreme a repertoriului în unele teatre. Aflindu-ne, la ora cînd scriem aceste rînduri, încă la jumătatea stagiunii, avînd în vedere că pînă la vremea bilanțului, teatrele mai au răgazul să ne dezmințim unele date și să ne anuleze unele exemple, nu putem emite, pe temeiul constatărilor de pînă acum, opinii definitive asupra celor două aspecte posibile ale acestui fenomen. Sintem, totuși, în măsură să ne exprimăm preventiv o părere, pe baza desfășurării acestei prime jumătăți de stagiune.

Confruntînd făgăduielile (datele *înscrise* în repertoriul fixat) cu faptele (datele consemnate de realități în repertoriul *jucat*), constatăm că în cea mai mare parte titluri noi au înlocuit titlurile inițiale; altele s-au adăugat peste suma prevederilor, schimbînd profilul repertoriului, radical sau parțial, după raționamente mai mult sau mai puțin oportune (excepție fac pînă la ora actuală, cinci teatre: Municipal, Tineretului, Evreiesc Iași și București, Constanța). Poți citi astfel la Galați afișe care anunță *Nora* și *Hangița* în loc de *Un dușman al poporului* și *Violențele lui Scapin*; la Craiova, *Zări necuprinse* în loc de *Aripi*; la Oradea, *Unchiul Vania* în loc de *Copiii soarelui* și *Trei generații* în loc de *Ultimul mesaj* (la secția maghiară); la Reșița, *Burghezul gentilom* în loc de *Ruy Blas*; la Timișoara, *Othello* și *Pădurea* în loc de *Doi domni din Verona* și *Roadele învătăturii* etc. Din tot ce am enumerat aici, se desprinde o concluzie: modificările au urmărit în cea mai

mare parte să aducă o îmbunătățire reală repertoriului fixat prin înlocuirea unor piese mai slabe cu piese de factură superioară. Nu întotdeauna inspirația consiliilor artistice s-a dovedit însă conformă cu aceste aspirații, și nu toate schimbările își au o justificare reală. De ce oare, Teatrul de Stat din Galați, care a făcut în vara trecută o alegere bună înscriind în repertoriul său o lucrare mai puțin cunoscută din dramaturgia lui Ibsen, *Un dușman al poporului*, a preferat s-o înlocuiască cu *Nora* care s-a mai jucat în ultimele stagioni cu obsedantă predilecție? Ne întrebăm, de asemenea, de ce Teatrul de Stat din Timișoara (secția română) înlocuiește *Roadele învățăturii* cu *Pădurea*, și Teatrul de Stat din Oradea (secția maghiară) — *Ultimul mesaj* cu *Trei generații*? Au operat aici criteriile de ordin estetic sau la conceperea repertoriului au operat criteriile formale?

Un capitol separat îl ocupă completările care, în accepțiunea obișnuită, înseamnă lucrări incluse peste prevederile repertoriului. Ele au urmărit probabil aceeași restructurare calitativă. Și unele au dovedit-o. Așa de pildă, putem menționa teatrele: Armatei, cu *Lingă Poarta Brandenburg*; Baia Mare cu *O chestiune personală*; Brăila cu *Ziaristii*; Național-Cluj cu *Azilul de noapte*, *Ciocirlia* și *Taifunul*; Orașul Stalin cu *Partea leului*; Sf. Gheorghe cu *Viteji și eroi (Fiul meu)*; Tg. Mureș cu *Cyrano de Bergerac*; și altele. Însă nu toate completările au adus o sporire substanțială în acest sens. Din numeroasele comedii sovietice scrise în ultimii ani, teatrele nu se străduiesc să promoveze nici una, ci revin cu o inexplicabilă comoditate asupra unor lucrări mai vechi cum este de pildă *La telefon Taimirul* (București „Noțtara“, Bacău). Din bogatul tezaur, moștenit de la clasicii dramaturgiei universale, din care ar fi timpul să se reprezinte cât mai multe și mai variate opere, pe care publicul le revendică și le așteaptă cu legitimă nerăbdare, teatrele rețin și promovează, cu o preferință contagioasă, numai unele titluri. Goldoni este astfel prezent pe patru din scenele noastre, (Național-București, Național-Cluj, Galați, Oradea-maghiar) numai prin *Hangița*; Molière prin *Vicleniile lui Scapin*, *Burghedul gentilom* și *George Dandin*; Shakespeare numai prin comedii și feerii (pentru că din cele patru premiere anunțate cu *Hamlet* și una cu *Othello* n-am beneficiat pînă acum de nici o reprezentație, ceea ce — să zicem — poate să însemne minuțioasă elaborare). Desigur, autorii clasici nu pot fi cuprinși integral în repertoriul unei stagioni. Dar ne-am fi așteptat la estomparea „salturilor“ prin care unii dramaturgi sînt valorificați în virtutea unei ciudate tradiții, și la restabilirea unor criterii care să îngăduie diversitate și măsură.

Cifrele restructurărilor culminează cu recordul deținut pînă la ora actuală de Teatrul Național din București și cel din Cluj și de Teatrul de Stat din Pitești, care au prevăzut nu mai puțin de șase înnoiri.

Justificarea acestor impresionante „depășiri“ nu oferă întotdeauna temeieri plauzibile. Mai întîi, pentru că toate aceste colective nu și-au epuizat din repertoriul fixat decît două sau trei piese (Național-București: *Pescărușul* și *Teroarea și mizeriile celui de al III-lea Reich*; Național-Cluj: *Ultimul tren* și *Ultima etapă*; Pitești: *Afaceriștii*, *Copita de argint* și un spectacol despre Unire), rămînînd¹ în cont debitor cu, respectiv, șapte, opt și cinci premiere. Apoi, pentru că majoritatea acestor titluri, ivite pe parcurs, nu îndreptătesc graba cu care au fost îmbrățișate. În căutarea bucuriei și *Andromaca* la Cluj, *Intr-un ceas bun* și *Egor Buliciov și alții* la Pitești, puteau constitui — în pofida valorii reale a respectivelor lucrări dramatice — componente ale viitorului repertoriu, lăsînd loc și timp promovării pieselor angajate în iunie anul trecut. Această realitate îndeamnă cu atît mai mult la îngrijorare cu cît ea se manifestă extensiv pe prima scenă a țării, acolo unde treizeci și ceva de teatre dramatice își îndreaptă privirea în căutarea unui exemplu: la Teatrul Național „I. L. Caragiale“. Aici pe primul semestru al stagionii n-a fost prezentată nici o piesă originală. Cu ocazia festivităților centenarului Unirii s-au prezentat doar cîteva tablouri din piesa lui Mircea Ștefănescu, *Cuza Vodă*. Din șapte piese propuse inițial, au fost prezentate, pînă la răsrucea

¹ la ora cînd facem aceste constatări.

stagiunii, doar două premiere. În schimb, se reprezintă peste plan patru comedii pregătite într-un interval destul de scurt: *Un post rentabil*, *Hangița*, *Minunata pantofăreasă* și *Sălbaticii*. Considerând circumstanțele atenuante pe care le acordă turneul întreprins în septembrie și octombrie în Uniunea Sovietică, nu ne putem explica totuși rațiunea acestor completări aduse repertoriului, întrucât din cele patru titluri, cel puțin trei nu corespund profilului Teatrului Național și nu îndreptățesc ușurința cu care au fost promovate. Ne referim la *Un post rentabil*, *Minunata pantofăreasă* și *Sălbaticii*. Pregătirea și reprezentarea lor au provocat un moment de suspensie în procesul de elaborare al celorlalte premiere, determinând amânarea premierei cu *Tragedia optimistă*, cu *Cuza Vodă* (și, mai de mult, cu *In Valea Cucului*), pe de o parte și, indirect, superficialitatea montărilor cu Brecht și Cehov, pe de altă parte. Mai mult, din cele patru premiere consecutive, două prezintă serioase carențe interpretative (*Un post rentabil* și *Hangița*).

Concluziile sînt premature. Impresia de ansamblu se conturează însă de pe acum și oferă tabloul unei diversități de linii și culori care nu reușesc încă să stabilească armonii. Nu numai la Teatrul Național din București, ci și la o seamă din celelalte teatre care au neglijat pînă acum sarcinile de repertoriu și au operat, din motive nu întotdeauna plauzibile, prefaceri de diferite nuanțe (și consecințe).

Urmărind lista, în permanentă înnoire, a repertoriului celor 56 de teatre dramatice, îți atrage totuși atenția un amănunt pozitiv: cele mai numeroase modificări s-au adus (și se mai aduc încă) întru promovarea pieselor sovietice și clasice universale; cele mai multe completări s-au referit la capitolul dramaturgiei originale, sovietice și clasice universale. Modificările acestea vorbesc despre preocuparea unei cît mai orientate activități artistice a teatrelor. Deducem însă în același timp și necesitatea ca în repertoriul stagiunii viitoare, aceste compartimente să fie studiate și pregătite cu mai mare seriozitate și răspundere.

Problema simțului de răspundere în alcătuirea repertoriului se pune de altfel și dintr-un alt unghi de vedere. Pornind de la premisa că repertoriul fixat în iunie trecut, constituie planul de producție al fiecărui teatru, ajungem la concluzia că eforturile întregului colectiv artistic trebuie să tindă către îndeplinirea tuturor sarcinilor care decurg de aici; către realizarea deplină și la termen a tuturor stipulațiilor prevăzute în plan. Sînt puține acele colective care să se fi achitat, măcar pe jumătate, de sarcinile propuse și, ceea ce e mai îngrijorător, unele din ele nici nu mai întrețin speranța că se vor achita integral. Dacă teatrele din Petroșani și Sf. Gheorghe mai au de realizat pînă la sfîrșitul stagiunii cîte două premiere, iar teatrele din Orașul Stalin și Galați cîte trei premiere, nu ne îndoiim că aceste colective vor epuiza, pînă la scadență, prevederile inițiale, deoarece, confruntîndu-le cu restanțele record ale Teatrelor: german-Sibiu (zece), Armatei (nouă), Bacău (opt), Național-Cluj (opt), german-Tișoara (opt), Municipal (șapte), Național-București (șapte), Național-Iași (șapte), „Nottara“ (șapte), maghiar-Oradea (șapte), Satu-Mare (șapte), ele dețin primatul operativității și prezintă garanțiile acoperirii. Cîte vor depăși însă, din cele 11 teatre alăturate în ultimul exemplu, stadiul actual al restanțelor în condiții optime, fără a prejudicia, prin ritmul eventual precipitat, calitatea artistică? Și, mai ales, ce surprize ne vor pregăti unele colective, prin modificări necunoscute astăzi? Vor cunoaște la sfîrșitul stagiunii satisfacția realizării depline a repertoriului? Iată cîteva întrebări pe care le impun faptele.

Cea de a doua jumătate a stagiunii se anunță astfel ca o etapă de asalt. Au mai rămas făgăduințe și speranțe. Consfătuirea anuală a oamenilor de teatru va deduce concluziile cuvenite. Pînă atunci, capitolul sarcinilor de repertoriu am încercat să-l deschidem aici, — cum spuneam: cu titlu preventiv — prin cîteva notații și considerații de principiu.